

«Grufi vegn...»

Co sa cumportar cun chauns? Ina brochura da l'Uffizi federal veterinar gida

■ Co ma duai jau cumportar cur che jau inscuntrel in chaun nunenconuscent? E tge vul mes chaun ma dir cur ch'el giappa? La brochura «Grufi vegn...» edida da l'Uffizi federal veterinar explitgescha als uffants a moda simpla co sa cumportar cun l'agen chaun e cun chauns esters. Per l'infurmaziun e l'instrucziun dals creschids procuran en emprima lingia la Lescha federala per la protecziun dals animals e la Lescha chantunala davart ils fatgs veterinars. En Svizra vivan bunamain in mez milliun chauns. Cun nagin auter animal ha l'uman ina relaziun uschè stretga sco

cun il chaun. Perquai èsi er uschè impurtant da conuscher

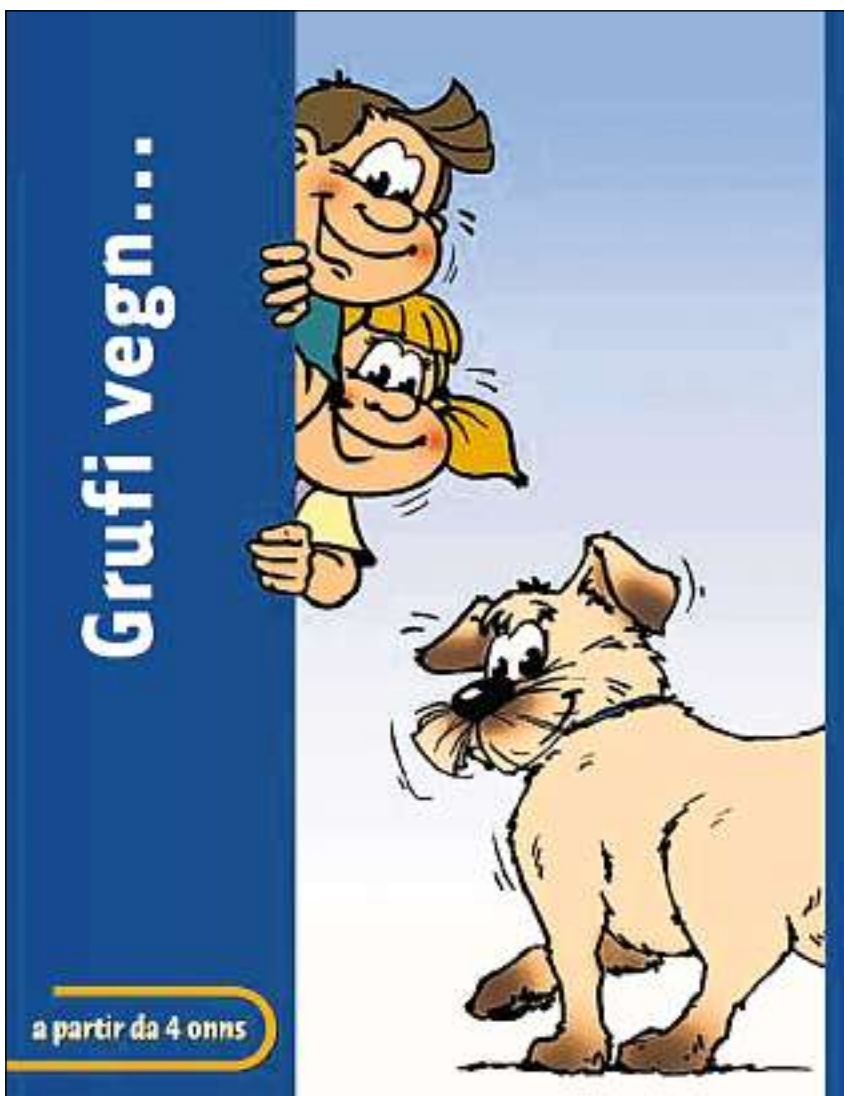
ils basegns da l'ami da quatter chommas. Che la comunicaziun tranter animal ed uman na gartegia numnadamain betg adina sco giavischà mussan ils fatgs suandants: Mintg'onn vegnan registradas radund 2500 morsas da chaun. Ellas derivan da bundant 200 razzas differentas. En egl datti che bler dapli uffants che creschids vegnan mors e quai cun consequenzas pli grevas. Betg darar capitin ils accidents cun in chaun che l'uffant conuscha gia e che viva schizunt sut il medem tetg. Quels fatgs trists èn in motiv en pli per studegiar anc ina giada la brochura «Grufi vegn...» ch'è l'Uffizi federal veterinar ha edì l'onn 2004. In aspect impurtant da la prevenziun d'accidents tras morsas è numnadamain quel d'infurmar co sa cumportar cur ch'in chaun – in enconuscent u betg – è d'enturn.

«Grufi» n'è betg in termagl, el è in animal

Uffants vesan il chaun uschè sco che lur

Era Grufi po sgrignir, sch'el na vegn betg tractà correctamain.

Frontispizi da la brochura da l'Uffizi federal veterinar «Grufi vegn...»

FOTOS MAD

geniturs al preschent. Sch'els geniturs descrivan il chaun mo sco termagl ed animalet da plisch, spetgan ils uffants damai ch'el saja trasora amiaivel. Quai n'è dentant betg adina il cas: Era noss char «Grufi» po sgrignir u perfin morder, sch'el na vegn betg tractà correctamain. Perquai èsi impurtant ch'els uffants emprendian da respectar l'animal e dad ir enturn cun el.

Ina da las differenzas las pli fundamentalas tranter in giugaret ed in veritabel animal è segir la suandanta: Il cumpogn pailus è in esser vivent, er sch'el na sa betg discurre e sto mussar ses sentiments da maniera differenta da l'uman.

Sch'in chaun discorra cun ses possessur, fa el quai cun sia vusch – el sgrigna u giappa –, cun sias ureglias che pendan u èn drizzadas sì, culs moviments da sia cua ubain cun ses dents. L'uffant che vul s'avischinar al chaun, sto conuscher quests segns:

- Cur ch'el chaun è dasdà, pon ins clamar ses num. Sch'el na vegn dentant betg, ston ins laschar el en paus.
- Cur che noss Grufi è en ses chanaster, damai en ses dachasa, na dastgan ins betg disturbar el.
- Cun magliar na duain ins betg stritgar

Grufi. Per el n'è il magliar betg in gieu; el na vul betg parter e defendess ses Pavel. – Las emprimas giadas ch'ins gioga cun in chaun èsi impurtant ch'in creschi saja d'enturn e che quel mussia tge gieu ch'ins po far cun l'animal. – Sch'il chaun sgrigna nunspegtadamain cur ch'ins vul stritgar el, ston ins laschar en paus el ed infurmar in creschi.

Betg stritgar e far il por u il crap

Sco vis ston ins esser attent cur ch'ins s'avischina a l'agen chaun, er sch'ins craja d'al conuscher fitg bain. Anc bler pli impurtant èsi però da resguardar tscherstas reglas, cur ch'ins inscuntra in chaun ch'ins na conuscha betg anc. La brochura gida er qua cun tips utils: In chaun che è sulet e lià vi d'ina tschinta, ston ins laschar en paus e betg charezar. Sch'il possessur u la possessura stat daspera, èsi l'emprim da dumandar els per permess. In «na» sco resposta vegn ad avair ses motivs.

Da prender serius èn er ils cussegls che la brochura furnescha per situaziuns pli delicatas:

– Cur ch'in chaun curra vers l'uffant, duai quel sa fermar e star airi a furma da por culla bratscha lung il corp.

In chaun nunenconuscent na duain ins betg stritgar.

– Cur ch'il chaun vul prender insatge – il paunin o in giugaret – duain ins laschar dar quai ch'ins tegna e star airi fin ch'il chaun è passà.

– Cur ch'il chaun ans fa crudar per terra, duain ins far ina culla a furma da crap e proteger il chau culs mauns.

In post specialisà per dumondas e mesiras en connex cun chauns

Il post specialisà «chauns» da l'Uffizi per la segirezza da victualias e per la sanadad d'animals dal Grischun è responsabel per l'execuziun da las legislaziuns en il sectur dals chauns. Las incumbensas las pli impurtantas dal post èn:

- elavurar tut ils cas da morsas da chauns en il chantun Grischun
- elavurar las annunziadas da chauns cun in cumportament che dat en egl
- controllar e survegliar co ch'els chauns vegnan tegnids e scolads
- realisar examens da cumportament
- far controllas areguard la protecziun dals animals
- cussegljar e sustegnair las vischnancas en dumondas da chauns
- far lavurs da prevenziun.

Reglas da cumportament

Jau conusch bain Grufi

Sche jau vi stritgar Grufi, stun jau in toc davent dad el e clom el.

Sche Grufi è en ses chanaster, sch'el mangia, stun jau in toc davent dad el e lasch el en paus.

Sche Grufi sgrigna u ma mussa ils dents, stun jau in toc davent dad el e lasch el en paus.

Jau raquint quai che è capità ad in creschi.

Jau na conusch betg il chaun!

Sch'in chaun è sulet, stun jau in toc davent dad el e chamin ruassaivlamain.

Sch'in chaun curra vers mai ed jau hai tema, u sch'el vul prender quai che jau tegn, fatsch jau il por.

Sch'in chaun ma fa crudar per terra, fatsch jau il crap.

Scolar uman ed animal

La brochura «Grufi vegn...» è instructiva per pitschen e grond. Savens cumparan però era dumondas che van suror il cuntegn da la brochura drizzada en emprima lingia als uffants. En tals cas gidan las leschas veterinarias ed ils posts specialisads a s'infurmar pli profundamain:

La nova Lescha federala per la protecziun dals animals (en vigur dapi il settember 2008) prevesa in obligaziun da scolaziun per ils futurs possessurs da chauns. En l'avegnir duain persunas che vulan cumprar in chaun far in curs teoretic preparatoric. En il decurs da l'emprim onn cun l'animal ston ellas lura era absolver in trenament pratic ensem cun lur animal. Durant il curs vegn procurada la savida necessaria areguard il cumportament dal chaun ed ins survegn infurmaziuns utils per dumagnar las situaziuns dal mingadi.

La Lescha davart ils fatgs veterinars dal chantun Grischun, che è vegnida revedida cumpletamain l'onn 2007, cuntegna medemamain prescripziuns areguard il possess da chauns. Da nov duain chauns cun indizis d'agressiun far in uschenumnà examen da cumportament. Ultra da quai po l'Uffizi per la segirezza da victualias e per la sanadad d'animals ordinar differentas mesiras sco p. ex. curs u scolaziuns per possessuras e possessurs da chauns u in obligaziun per in'assicuranza da responsabladad. El po tranter auter decretar che l'animal stoppia purtar in buccarè u vegnir manà a la tschinta e ch'el dastgia vegnir manà a spass mo da tscherstas persunas. Plinavant po l'uffizi prescriber ch'il chaun na dastgia betg vegnir scolà u utilisà per il servetsch da protecziun e ch'el vegnia piazzà ad interim en ina chasa d'animals.

La preschentaziun:
Uffizi federal veterinar. Grufi vegn.
Berna 2004.

Dapli infurmaziuns:
www.chatta.ch/?hiid=132